

Pirjo Tuomi & Jarmo Saarti

Yleinen kirjastolaitos Suomessa: instituutio ja sen tulevaisuuskuvat

*Pirjo Tuomi, ptuomi09@gmail.com; Jarmo Saarti, orcid.org/0000-0001-6565-0969,
Itä-Suomen yliopiston kirjasto, jarmo.saarti@uef.fi*

Kirjastot ovat olleet keskeinen tekijä kulttuurisen julkisen tilan rakentamisessa. Kirjaston toiminnan tarkoitus ja siihen liittyvät puhutavat ja niiden (kulttuuri)poliittiset määritykset ovat muuttuneet historian kuluessa. Erityisesti tämän voi huomata tarkasteltaessa kirjastolaitosta kulttuurisena, symbolisena tai intellektuaalisena paikkana. Lisäksi kirjasto julkisena ja yksityisenä tilana on saanut omat määrittelynsä eri aikakausina kulttuuri- ja yhteiskuntapoliittisten tavoitteiden kautta. Tässä määrittävänä tekijöinä ovat olleet mm. kansalaiset, poliittiset päättäjät ja yhteiskunnan rakenteet. (esim. Buschman & Leckie 2007, 3.) Kirjasto voidaan nähdä myös habermasilaisessa mielessä julkisena tilana, joka ylläpitää ja edistää rationaalista keskustelua (Habermas 2004). Tämä tapahtuu organisoitujen kokoelmien kautta pääsytynä rajoittamattomaan informaatioon, tietoon sekä kulttuuriseen perintöön ja sivistykseen. Kaikki tämä tapahtuu myös ja erityisesti kaikille avoimessa julkisessa tilassa. (esim. Buschman & Leckie 2007, 18; Vestheim 1997, 116–117.)

Yleisen kirjaston roolin määrittämisessä sekä sen historiassa, nykyisyydessä että kirjasto-

laitoksen tulevaisuudessa voidaan nähdä olevan kolme keskeistä tekijää: (esim. Buschman & Leckie 2007):

- Yleinen kirjastolaitos kuuluu institutionaalisilla, yhteiskunnallisilla ja historiallisilla sidoksillaan kulttuurin alueeseen.

- Yleisen kirjastolaitoksen asema ja rooli ovat riippuvaisia yhteiskunta- ja kulttuuripoliittisista toimenpiteistä ja ilmapiiristä.

- Yleisen kirjastolaitoksen keskeisin funktio yhteiskunnassa on edustaa demokraattista, tasa-arvoista ja vapaata pääsyä tietoon ja kulttuuriin sen ei-kaupallisessa, kulttuuris-sivistyksellisessä mielessä. Yleisen kirjastolaitoksen sidos kaunokirjalliseen järjestelmään voidaan nähdä historian ja käyttäjän näkökulmasta edelleen jatkuvana.

Viime vuosikymmenien yhteiskuntapoliittiset muospaineet ovat pakottaneet Suomessakin kulttuurilaitokset tekemään uusia strategisia suuntauksia toiminnolleen. Tämä näkyy myös siinä, että kirjastolaitokseen liittyvää lainsäädäntöä on uudistettu ja ollaan edelleen uudistamassa. Näyttäisi siltä, että yhteiskuntapoliittinen ilmapiiri suosii parhaillaan hyvinvointivaltion purkamista ja siten vaatimukset muun

muassa kulttuurilaitosten yritysmäisestä johtamisesta ovat näkyneet kirjastojenkin toiminnassa ja strategioissa.

Kehitys alkoi jo paljon aiemmin. Erityisesti 1990-luvun lamavuosina tämä näkyi puhettavassa ikävästä ja kulttuurisidonnessa ”romaani-lainaamo”-imagosta ja sitoutumisena modernimpaan tietoyhteiskunta-ajatteluun (esim. OPM:n Kirjastopoliittinen ohjelma 2001–2004; OPM:n Kirjastostrategia 2010).

Kirjastojen sisäisessä diskurssissa 2010-luvulla keskeistä on ollut puhe kirjastosta ”ihmisten ja ideoiden kohtaamispaikkana” (Yleisten kirjastojen neuvoston strategia 2011–2016). Esi-tyksessä analysoimme muutokset Suomessa, siinä käytettyä retoriikkaa ja sen merkitystä sekä julkiselle tilalle että myös kirjallisuuden ja muun taiteen kulttuuriselle järjestelmälle.

Lähteet

Buschman, John & Leckie, Gloria J. (ed.) 2007. *The Library as Place. History, Community, and Culture*. London: Libraries Unlimited.

Habermas, Jürgen 2004. *Julkisuuden rakennemuutos: tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Suomentanut Veikko Pietilä. Tampere: Vastapaino.

OPM 2001. Kirjastopoliittinen ohjelma 2001–2004: Työryhmän muistio. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston julkaisusarja; 2/2001. Helsinki: Opetusministeriö.

OPM 2003. Kirjastostrategia 2010. Tiedon ja kulttuurin saatavuuden politiikka. Opetusministeriön julkaisuja, 2003:1. Helsinki: Opetusministeriö

Vestheim, Geir 1997. Libraries as agents of the public sphere: Pragmatism contra social responsibility. In *Nordic Yearbook of Library, Information and Documentation Research*, 115-124.

Yleisten kirjastojen neuvoston strategia 2011–2016. <http://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/Ykn-strategia-kirjastoversio-fin.pdf>